

בָּאָה מֵאֲהָבָה לְשִׁירָה / ענת חנה לזרע – "למה שירה"?

אני (כותבת הרשימה) קוראת שירה שלעולם לא אוכל לכתוב וכותבת שירה שלעולם לא אוכל לקרוא. ואולי זו הסיבה העיקרית כשהשירה גם יוצאת מתוכי תוכי וגם באה מבחוץ עד אלי פנימה

ענת חנה לזרע | 13 במרץ 2013, 11:27

"לפני הכל אני רואה עצמי כקורא. כידוע לכם, העזתי לכתוב; אבל אני מאמין שפה שקראתי חישב בהרבה ממה שכתבתי, שכן אדם קורא את מה שברצו לכתוב אלא את מה שהוא מסוגל לכתוב". חורחה לואיס בורחס – הסופר והמשורר הארגנטינאי (מתוך ספרו 'מלאכת השיר', הוצאת כבל, 2007, בתר 87). הצוטט הג'ל יפה, בהיר וברור לי כשמש. עם זאת, אני (כותבת הרשימה) מתקשה מעט להזהרות עם חלקי הראשון. הייתי אומרת לגבי תפיסתי כ לכתוב וכותבת שירה שלעולם לא אוכל לקרוא. ואולי זו הסיבה העיקרית לכך שוהי הנאה צרופה עבורי כשהשירה (במושג רחב) גם יוצאת מתוכי תו:

למה שירה?

כי שירה היא תשוקה הנובעת ובה בעת מנביעה, גיוזנה ומיונה, קלָקָה ומלבה. נעה ומניעה, מעצמה ומעצמי – את עצמה ואת עצמי. וטפטוף עונג פיו-ר-ר כל תנועה שהשירה עושה, כאיבר אדם במחול, כצבע או קו במשיכת מכתול, כצליל מוזיקלי במנגינה, כה חיונית וחיונית, כמבודדת וכמערכתית. כי יש א מנות, יש – העדר. כי יש בשירה שפת אב ובה בעת שפה פרטית ששילובן מבטיחה גם מקיים: חופש. כי היא אני – אחרים, הרוח, המרחק, הפעור, היו בעודי מתבגרת, מודקנת, מתבלה. כי יש בה מן ההתערטלות היחידה שאינה מביכה ובה בעת מן ההתכסות היחידה שאינה מכבידה. כי היא תפיסתי בשפו מספיק אמיצה לשאת קולי הפנימי ממני החוצה ומספיק נדיבה להשיבו אליי כהד המסביר לי פנים. המסביר לי דברים.

"מה שְׁתָּהּ הוא ומה שְׁנַעְשָׂה היא שְׁנַעְשָׂה [אין קל חֵדֶשׁ תַּחַת הַשָּׁמַיִם]."

קהלת א, ט.

אין חדש בטבע העולם ואין חדש בטבע האדם. ואולי אמנות בכלל ושירה בפרט הם החדש תחת ידי אדם. הם המהות. הם יתרון האדם בעולם.

ויסלבה שימבורסקה, המשוררת הפולנית, בנאום זכייתה בפרס נובל לספרות ב 7 בדצמבר 1996 אמרה בין היתר:

"לפעמים אני הולמת על מצבים שאינם יכולים בשום פנים ואופן להתגשם. אני מדמיינת בחוצפה – לדוגמה – שאזכה בחדמנות לפטפט עם קהלת, שכו מאמצי אנוש. אקוד לפניו קידה עמוקה מאוד, מכיוון שהוא אחד המשוררים הדגולים ביותר, לכל הפחות בעיני, ולאחר מכן אלפות את ידו. "אין כל חדש אתה עצמך נולדת חדש תחת השמש. והשיר שיצרת גם הוא חדש תחת השמש, מכיוון שאיש לא כתבו לפניך. וכל קוראריך גם הם החדשים תחת השמש, ש את שירך. והברוש הזה תחתיו אתה יושב לא צמח מאז שחר הימים. הוא ניצר באמצעות ברוש אחר הדומה לשלך, אבל איננו זהה לו..."

(מתוך הספר 'פניני נובל' – מבחר נאומים של כלות וחתני פרס נובל לספרות, עריכה: שולמית אלמוג, תרגום מאנגלית: ענבל שגיב, הוצאת הספרים שי בע"מ, תשס"ז / 2007, עמ' 150 – 151).

שלוש משוררות ושני משוררים שהקריאה בספריהם/ בשיריהם עוררה בי טיפות רגש ומחשבה חדשות תחת השמש שלי, עונים על השאלה 'למה שירה אני באה באהבה:

המשוררת חמוטל בר-יוסף

למה שירה?

"ולמה התרגול שברה מן הלול עולה על צמרת העץ (בהורשה שליד האורווה) וקורא בקולי קולות, בקול עז וצורד שוב ושוב: "קוקוריקו"? ולמה הטו לכוז בכלוב!), מבליט את חזו, פורש כמגיפה את זנבו המפואר, המדהים, ומשקשק ב, כמו בקסטייטה ענקית, במשך דקות ארוכות? ומדוע כשאני מניד גבה רטטים, והיא משמיעה צהלה דקיקה? ולמה את צוחקת? ולמה את בוכה? ולמה את עושה פרצופים מצחיקים לחינוך, ולא מרפה עד שאת רואה חיוך בוכה? ולמה בא לך לקנטר דווקא את מי שאת אוהבת? ולמה אנשים עניים מאד, שאינם יודעים קרוא וכתוב מגדלים פרחים בקופסאות פה ישנות, ומצוי כרכובי הלינות העץ של בקתותיהם?"

מתוך ספרה 'השתיית' – מבחר שירים ישנים וחדשים, הוצאת 'הקיבוץ המאוחד', 2011, עמ' 11

ערות מונקה זרקה באמצע הלילה

על התקרה ועלי פמטה הריקה

שנהייתי פתאום קלה כמו שריקה

פתוקה כמו שער.

נהייתי כל-כך מרשעת. כל-כך מרבה.

מרבעת לגמרי. כמו התקרה

כמו הנגר הנקטב. כל-כך מאיכה.

פרשנותי לשיר – (ענת הנה לורע)

מהי ערות מונקה. השראה לכתיבה? כן, אינספירציה. וגם הכתיבה עצמה. ומדוע מוזרה הערות? כי אין היא בעבור המשוררת מצב יקיצה בלבד, אין היא ושגרתית, היא ערות אחרת. שונה, הריגה או מיוחדת, בלתי מתוכננת ובלתי צפויה, מפליאה ומפתיעה כהארה. היא ערנות, רגישות, התבוננות, תשומת ז ועוד.

הערות זרחה באמצע הלילה, לא ביום. האירה והייתה בהירה וברורה כשמש. זרחה על התקרה ולא בתקרה. ללמדני כי התקרה איננה השמיים, ההשראה זרחה על המשוררת במטה הריקה.

ריקה המטה, ממי? ייתכן וריקה מאהוב. כי הוותה המשוררת בדידות, אולי בחייה בכלל, ובוודאי בעת ההשראה, בעת הכתיבה. ועוד יותר מכך. ריקה הנ המשוררת על רגליה, שהרי נהייתה פתאום ערה וערנית, קלת תנועה וקלת משקל. הפכה ברגע קלה כשריקה, אזורית כאוויר, קדוה כרוח, וכמו נשפו יפה דימוי עצמה לשריקה. דימוי המבוסס על הפה – האיבר החולש (בין היתר) על הדיבור, האמירה, מימוש וחויית השפה.

מהי שריקה? נשיפת אוויר, ללא דיבור (שתיקת המלים), תוך שירה, ציוץ, זמזום, צפצוף, כנגינה. וגם התרוקנות שלאחר התמלאות. וגם חלק מתהליך ההשראה, כה נחוצה הכתיבה, כאוויר לנשיפה.

הפכה המשוררת פתוחה כמו שער – הערות המוזרה פתחה אותה, פצחה פיה באפן סמלי. לדיבור, לאמירה, לכתיבה, לנשימה, פתחה שתיקה, מחסום כה 'מוזרה' רק כי היא מעניקה יכולת שאינה בנמצא ביום-יומה, יכולת להביע ולבטא עצמה.

האם מייצרת בה הערות המוזרה סתירה? כן, גם. היא הופכת אותה מהוד למרוקעת, כמו הרקיע, למרודדת, לפרושה. לשטוחה, כמו התקרה, כמו הנזיר ע למריבה, לאינטנסיבית, לגדושה, לכבדה, למוגזמת, למשופעת, לקולחת. אך אין זהו רק ניגוד, זוהי גם השלמה של הפכים. המשוררת מאוירה. כשמש. פי הודהות מוחלטת בין המשוררת לשירתה. ואגב, את זאת ניתן ללמוד כבר משם השיר המתייחס הן לתכנון (משוררת), הן לצורתו (לשירתה), לשיר המרנו וגם השירה מרוקעת + מרובה = מרובעת.